Církev v době komunismu – tradice, inspirace, výzvy

Jednu z velmi tragických, ale současně inspirativních vývojových etap, které prožila katolická církev v českých zemích i na Slovensku, představovalo období komunistického režimu. Únorem 1948 byl nastolen režim, který byl církvi nepřátelský a jako svého ideového oponenta se ji snažil nejprve izolovat od jejích mezinárodních kontaktů a vytlačit na okraj veřejného prostoru, posléze ji zlikvidovat jako nepohodlnou instituci a vytlačit víru z lidských životů. Komunistický režim k tomu použil širokou paletu prostředků, od zastrašování, přes věznění až po fyzickou likvidaci duchovních i laiků. Represivní proticírkevní politika československých komunistů byla ve východním bloku navíc jednou z nejtvrdších a nejvytrvalejších.

Duchovní posilou nejen pro katolické křesťany, ale i širší společnost v periodě útlaku byly také spirituální tradice, spojené s úctou k našim národním světcům. Hodnoty, které se v nich skrývají, je však třeba uchovávat v paměti i nyní, protože se v nich klene duchovní zkušenost mnoha generací, které utvářely podstatnou součást dějin a představují i důležitý nástroj k udržování národní pospolitosti. Plodné duchovní dědictví nám zanechává i tradice cyrilometodějská, která je pevně spojena s počátky šíření křesťanství u nás. Podnětně se v ní však setkávají a prolínají také vlivy státní, kulturní, právní, národní, ale i občanské. Důležitou roli sehrála rovněž v době komunismu a tato výstava je také připomenutím výročí 1 150 let příchodu christianizační misie sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu v roce 863.

Významný díl naší paměti doby komunismu se vyznačuje také sepětím pronásledované české a slovenské církve s Vatikánem a jeho prostřednictvím s univerzální církví. Toto spojení se udržovalo jak prostřednictvím jednání mezi vatikánskými diplomaty s cílem pomoci církevním společenstvím za železnou oponou, tak i v rámci teologických i liturgických vlivů, které se do Československa šířily v souvislosti s II. vatikánským koncilem, od jehož začátku uplynulo padesát let.

Cenným svědectvím z dob komunistického režimu je však bezpochyby zkušenost a příklad všech těch křesťanů, kteří byli aktéry těchto nelehkých dob a v těžké zkoušce obstáli. Připomínání jejich obětí a svědectví není jen samoúčelným rituálem historického charakteru, ale má co říci i současné době, kdy, stejně jako v dobách diktátorské moci, by církev měla být hlasatelem poselství o důstojnosti a svobodě člověka, zápasu o možnost žít v pravdě a v souladu se svědomím, a tyto nadčasové hodnoty stále chránit.

Kostel sv. Urbana na předměstí Karlových Varů. Na snímku uprostřed ruiny kostela Nanebevzetí Panny Marie v západočeském Velichově.
Foto Jana Barbora Slaběňáková

Komunismus v Československu – zbořené kostely, umlčená církev, teror, nenávist a zastrašování. Útlak vyústil v boj o vlastní duši, oddělil zrno od plev a probudil život z víry, naděje a lásky. I to byl důsledek komunismu v Československu.

Barokní kostel sv. Václava v západočeském Vysokém Sedlišti v r. 1957 částečně vyhořel; interiér byl rozkraden a zdevastován.
Foto Jana Barbora Slaběňáková

„Cyril a Metoděj jsou jakési spojovací články nebo duchovní most mezi východní a západní tradicí… Tím, že… uskutečňovali vlastní charisma, rozhodným způsobem přispěli k vytvoření Evropy nejen v náboženském, křesťanském společenství, ale také k její společenské a kulturní jednotě. Ani dnes neexistuje jiná cesta, jak překonat napětí a odstranit trhliny a protiklady v Evropě a ve světě, hrozící vyvolat strašné zničení života a hodnot… Budoucnost! Jakkoliv se z lidského pohledu zdá být plná nebezpečí a nejistoty, vkládáme ji s důvěrou do tvých rukou, nebeský Otče, prosíme o přímluvu také Matku tvého Syna a Matku církve, tvé apoštoly Petra a Pavla, svatého Benedikta, Cyrila a Metoděje, Augustina, Bonifáce a ostatní misionáře Evropy, kteří – silní ve víře, naději a lásce – zvěstovali našim otcům tvou spásu a tvůj pokoj a s námahami duchovní setby dali počátek k budování civilizace lásky…“

Z encykliky
Slavorum Apostoli
papeže Jana Pavla II.,
Řím 2. června 1985

Freska Přenesení sv. Klimenta z 11. století (bazilika sv. Klimenta, Řím), zachycující příchod poselstva vedeného slovanskými věrozvěsty Cyrilem a Metodějem do Říma (867). Papež stojí za oltářem, na nějž klade liturgické knihy psané staroslověnštinou a posvěcuje je. – Jan Pavel II. prohlásil roku 1980 sv. Cyrila a Metoděje, společně se sv. Benediktem, za spolupatrony Evropy a v roce 1985 připomněl evangelizační dílo bratrů ze Soluně encyklikou Slavorum Apostoli, v níž v kontextu celoevropského vývoje zdůraznil jejich roli „duchovního mostu“ mezi Východem a Západem.

sv. Cyril a Metoděj
1150 let